MINDENT A HAZÁÉRT

MÉG

NÉPSZERŰSÉGEDET IS.

PEST, 1862.

Ha valamely tárgy felett észszerűleg akarunk intézkedni, meg szoktuk azt eleve vizsgálni; innen van, hogy hazánk ügye felett is naponként többen írnak, részint a hírlapok hasábjain, részint röpiratokban és könyvekben. *A* betegnek is minden ember tanácsot szokott adni, ha nem orvos is; így a beteg haza bajait is minden ember igyekeznék orvosolni, az egyik őszintén és jó szándékkal, a másik pedig — ő tudja miért — még kuruzsolással is.

Magam is megpróbálom azért, falusi ember létemre, holmi házi szereket ajánlani a nagy beteg orvoslására nézve, mert tapasztalásból tudom, hogy sok esetben, midőn az orvosok reményt vesztve, felhagynak a beteggel, igen egyszerű házi szer gyógyítja azt meg.

Én ezek szerint, ha a betegséget vizsgálom, úgy találom, hogy az igen bonyolódott természetű és a baj nem csak helyi, hanem helyzeti is, vagyis az ország önállósága és annak a birodalomhoz való viszonyában keresendő, s kútforrása a bizalmatlanság.

A kormány nem ismervén helyzetét, vagyis népeit, gyanakodó, — viszont a népek, féltékenyek lévén

jogaikra, szinte gyanakodók, és e gyanút — mindkét oldalon találkozván egyének, kik azt hol egy, hol más érdekből felhasználják — ha a körülmények nem növelnék is azt, még táplálják, holott csak a kölcsönös bizalom helyreállításával lehetne azt elhárítani.

Bizalmat csak jól ismert egyének és dolgok iránt szokott az ember érezni.

A kormányok iránt igen könnyen megnyerhető a népek bizalma; a népnek nem kell egyéb, csak őszinte és határozott nyilatkozat az uralkodó részéről, melyben az ország részére a törvényes jogokat minden tartalék gondolat nélkül biztosítsa, s módot nyújtson a viszályos kérdéseknek törvényszabta utakon való elintézésére; és ez nagyon meg van már könnyítve, kivált Magyarországgal szemben, az országgyűlési feliratok által; meg van azokban mondva minden, különösen megérthető belőtök, hogy az országgyűlés, míg oly módon kiegészítve nincs, hogy Magyarországot teljesen és törvényes értelemben képviselheti, közjogi kérdésekbe nem bocsátkozhatik, s hogy az alkudozó feleknek, mielőtt alkudoznának, minden törvényes kellékekkel el kell látva lenniök, hogy valósággal azok legyenek, kik Magyarország sorsát jogosan intézhetik.

A fentebbiekből önként következik, hogy a kormány csak a törvényesen kiegészített országgyűléssel tárgyalhat jogosan egy másik kérdést, tudniillik a birodalom és Magyarország közt létezhető ügyeket.

Az igaz, hogy a kormánynak több okból, nehéz feladat Magyarország népeihez bizalommal járulni; hanem

ez okok mind egyre vihetők vissza, s ez: a magyar nemzet félreismerése.

A kormánynak első teendője ezek szerint megismerni a magyar nemzetet, és ha annak történeti múltjából nem találhat elegendő adatot, vagy a múlt országgyűlési feliratokból nem tud meggyőződni annak őszintesége felől, nézzen tiszta szemmel annak alkotó részeire, s vegye számba a tényezőket és azok nézeteit.

A magyar nemzet tényezői a tágas értelemben vett aristocratia, vagyis intelligentia, mert a magyar nemzet értelmisége mind az aristocratia nevezet alá sorozható, a mennyiben az értelmiség vágyainak végpontja, kisebb nagyobb mértékben, aristocratává válhatni.

A magyar mágnás honszerelme annyira össze van forrva léteiével, hogy annak természeti ösztönnél fogva, akarva, nem akarva, szeretni kell hazáját, mert erkölcsi és anyagi jóléte azonos azzal; a magyar mágnás — a régi conservalismusi időkből talán némelyek szemrehányást érdemlő eljárását ide nem számítva — soha sem feledkezett meg arról, hogy a nemzeti kívánalmak teljesítése végett önkényeiméiből valamit fel kell áldozni, hogy magyar hazáját, mint ilyent, fentarthassa. A mágnásokat követte a főpapság. Azonban a zászlóvivők s a haladási kérdések indítói leginkább a megyei köznemességből álló értelmiség kisebb számú egyénei voltak, a mennyiben a haza szükségeit legközelebbről ők ismervén, azok elhárításáról is legelőbb nekiek kellett gondoskodni; s ha meg nem engednék is az igazság kimondásának ellenzői, hogy ezt hazaszeretetből, mint inkább ön- vagy más mellékes

érdekből, de mégis — meg kell vallanunk — hogy már a népszerűség megnyerése végett is többnyire azon végczélból tették, hogy oly polczra jutva, melyen jólét és hatalom leend kezeikben, a haza javát mozdítsák elő, és így a felhasznált eszközök után többnyire oda igyekeztek, hogy bizonyos aristocraticus körökbe hatolva, a javítási eszméknek a valódi aristocratákat is megnyerjék, a mit jó részt el is érvén, ez által olyanokat is eljuttatlak a haza szükségeinek ismeretéhez, a kik különben az anyagi javak élvezetében, akár honn, akár külföldön időzve, nem is gondoltak volna azokra. Van példa rá, az igaz, hogy némely így felkapott egyén később zsarnokká is fajult; azonban némileg propagandájával pótolta félrelépését s a jobb szándékú embereknek megmutatta az utat, melyen népszerű indítványokkal oly aristocraticus hatalom birtokába is ellehet jutni, hol anyagi jólét mellett a hazának is igen sokat lehet használni. Hány oly egyént tudnánk jelenleg is felsorolni a hazában, a kik szegény sorsban születvén, talán még a mindennapi kenyérből sem lakhatnának jól, ha hogy élelmességük által fel nem küzdölték volna magokat oda, hol most anyagi jólét mellett a hazának is hatalmas oszlopai.

De nem csak a nemes származású, hanem a nemnemes születésű értelmes egyéneknek is nyitva van az út Magyarországban, úgy annyira, hogy a földmíves nagy osztályból is, részint egyenesen, részint közvetve az ipar és értelmiség eszközeivel, fokonként oly osztály képződött, mely a „honoratior“ név alatt önnön és a haza jólétének emelkedését tetemesen előmozdítá. Csak az

ügyvédeket és uradalmi tiszteket említem, a kik nagyobb részt vagyont, de, kevés kivétellel, nevelést is olyat adnak gyermekeiknek, hogy bármely körben vagy pályán szerepelhetnek; különösen pedig a törvénykezési és irodalmi téren aligha felül nem haladják az ősbirtoku nemeseket, habár ezek vagyona volt is az előmozdító eszköz, minthogy ezek gondnélküli bőség mellett csak később érzék szükségéi az értelmiség kifejlesztésének, míg amazok életfentartás és bizonyos hatáskör szerezhetési vágyból tudomány által igyekeztek elérni azt, a mit a birtokosnak a vagyon és családi összeköttetés adott meg.

A fentebbiekben előhozott összehasonlítás és következtetés eléggé mutatja tehát, hogy, különösen Magyarországban, a főtényezőket a születés-, vagyon- és észaristocratia teszik, és hogy valamint az elsőnek eredete az ész és vitézség, mely ész nélkül alig képzelhető — úgy a vagyonosságot is többnyire ez szüli, vagy legalább ez teszi tartóssá. S hogy a hatalom mégis a születési aristocratiánál állandó, az onnan van, mert itt az ész és tapasztalás könyebben fejlődhetvén, a rangbeli összetartás és a természetté vált szokás ennek tagjait már különben is annyira egymás támogatására ösztönzi, hogy nálok minden érdek közös érdek is, s nem csak itthon, hanem külföldön is támaszai egymásnak, a mennyiben a sokféle érdek és irigység soha sem gátolja őket, hogy kölcsönös, vagyis azonos érdekeik fentartási ösztönéről megfeledkezzenek; könnyíti ezt a szám kisebbség is és egymásnak annyira ismerése, mintha csak mindnyájan egy családba

tartoznának, a minthogy szorosabban véve, valósággal majd mind rokonok is ők.

Ha a főaristocratia összetartása érdekegységből természetes, — úgy épen ellenkezője annak a vagyon- és ész-aristocratiáé, mivel ezek nagy számán kívül a különböző osztályból vett eredetnél fogva, majd minden egyes egyén, hol itt, hol amott, útjában hiszi lenni a másikat és így az irigységen felül a rangban s fényben túlszárnyalás! vágy szüntelen résen áll, hogy elleshesse a módokat, melyek segítségével az előtte haladót felülmúlhatni véli; itt hát érdekegység nem lévén, csak is bizonyos elérhető czélokra létezhetik közöltök kölcsönös segedelmi összetartás, — hol pedig az ármány, hanyagság, egykedvűség *és* mindenféle önérdekü számítás árulóvá válik, ott a bizalom hiányában soha, de soha sem alakulhat tartós egy ozélra törekvés, — és habár Magyarországban ez osztály lenne is a legnagyobb tényező, mégsem bizonyos tényező, mert nagyobb részt a mágnási körhöz hajlandó magát alkalmazni.

Én a magyar népet, bármit mondjanak bizonyos kiadott könyvek és hírlapi czikkek, olyannak ismerem, mely a világ minden népei közt a legbecsületesebb, leghálátosabb és hazáját leghívebben szeretők sorában legméltóbb joggal foglal helyet, és így a törvénynek nagy tisztelője is, s azért legkönnyebben is kormányozható. Becsületességéről elég módunk volt, s van naponként meggyőződni, s a magyarnak szótartása nem oknélkül lett világ hírű. A mi pedig hálatosságát illeti, annak valódisága magaviseletéből tűnik ki; nézzük csak a

viszonyokat, melyek a földesúr és jobbágy közt léteztek és léteznek, s nézzük különösen azon izgatásokat, mikhez ezen viszonyok folytán bizonyos czélok elérése végett némelyek folyamodtak: látni fogjuk, hogy habár sikerült is néha földes urak ellen jobbágy érdekből gyűlöletet idézni elő, mégis végtére a legtöbb ügyek egyezség útján úgy végződtek, hogy a törvény határozatán felül, a jobbágy részére háramlóit kedvezmény, mert a földes ur a nép bizalmát méltányolni akarván, atyáskodási hajlamát telhetőleg éreztette vele; végre pedig az úrbéri viszonyok megszüntetése által teljesen megszilárdult a nép hite volt földesura irányában, s jól tudja és érzi, hogy kinek tartozik azért hálával, — s bármiként okoskodnak is némely lapok és röpiratok, mint „Ausztriával-e vagy nélküle?“ s „Békűljünk ki“ stb. firkák, hogy a nép nem a földesurnák, hanem másnak köszöni felszabaditását, — ezt csak azok hiszik, kik a nép titkaiba nincsenek beavatva, miután a nép sokkal óvatosabb, mintsem bizonyos oldalról ismert, vagy épen nem ismert embereknek megmondja lelke titkát, de a kihez bizalma van, vagy mikor önkörében van, tette által is hálásan ismeri el földesura jótéteményeit, mert ám vannak a népnek hü fiai, kik értik, tudják s érzik is, hogy nemcsak nem eilenzé az ur a nép jólétre vergődését, hanem őket is, a nép fiait, urakká lehetni, a földesúri segedelem segité. — Hány néptanoda, kisdedóvoda és számos közintézet jött létre, kormány segedelem nélkül is, a nép javára a magyar urak állal? mind élő bizonysága és emlékoszlopai ezek annak, hogy Magyarországban a földesúr atyja is jobbágyainak s azok anyagi és erkölcsi érdekeit szívén viseli.

Hogy a nép volt terhelve adóval és egyebekkel, és a nemes nem, s az ötét nyomta is, az igaz, de legalább belátta a teher törvényességét, mert földjét urától azon föltétel alatt nyerte, hogy terheit ő viseli, — és hogy ez mértéken túl ne szaporodjék, e tekintetben a népet az országgyűlésen a nemes úgy védte, a mint maga alig védhette volna, sőt a midőn a nemes e teher súlyát nyomasztónak kezdte látni, rendkívüli esetekben nem csak részt vett azokban, hanem ugyan ő indítványozá a közteher egyenlőséget, a mit aztán 1848-ban keresztül is vitt.

A véradó, vagyis a katona-kötelezettség egyenlőségének kérdése oly tárgy, mely igen sok ágú s csak is fontos értekezlet útján dönthető úgy el, hogy a hazára terhesebbé ne váljék, mint volt akkor, midőn csak a népet nyomta az, azon eljárás mellett, mely szerint a szegény nép fiát minden tekintet nélkül szakitollák ki gazdálkodó apja oldala mellől, vagy pedig az özvegy anya és apró testvérek egyetlen táplálóját és támaszát hurczolván el benne, ezáltal egy egész család jutott a bizonytalan sorsnak martalékul. Azonban, ha fáj is a szegény nép-apának hon maradt fián kívül a többinek besoroztatása, mennyivel inkább fáj az egy úri atyának, midőn fiát épen azon időben viszik el katonának, a mikor az már több évi tanulmányai után tanulási czéljá·. vélte elérhetni, — és a kitelt katonai évek után mint altisztet, vagy minden tudományt felejtve és semmihez sem értve, vagy pedig — a mostani intézkedés szerint — valami hivatal-szolgaságra látja alkalmaztatni, holott, ha tanul-

Hiányait végezheti, szolgabíró, ügyvéd, mérnök, alispán, mester, kereskedő, vagy jó földmívelő válhatott volna belőle, a ki a haza földjét szántva, a katonaságot kitöltött népfiúk közül egyet vagy többet, mint munkást, bizonyosan jobb sorsban részeltetett volna, mint a milyenben azok valamely szegény földmíves cselédjeként a kevés földű gazdával egyetemben részesülnek. Szóval, a nép fia a katonaságnál tanul, az úr fia felejt és elveszti tanulmányi tőkéjét, mely a hazának is kár. Én úgy vélekedem, hogy a katona-kötelezettség terhe érjen mindenkit, de módosítással könnyíteni kell e terhen; a kinek kedve van hozzá, legyen katona; a kinek pedig életviszonyainál fogva ez állapot nem csak magára, hanem végeredményileg ,a közügyre is káros lenne, annak nyújtassék kedvező mód, az alul menekülhetni. Hogy a régibb időben a nemesség átalában szabad és a szoros értelemben vett katonaságtól ment volt, azt nem lehet annak szemére vetni, mert szükség esetén a haza védelme az ő kötelessége volt; s hogy hazáját meg is védte, bizonyítja annak létele és azon szomorú jelenség, miszerint hazánk anyagi kifejlődése, épen e teher miatt, a többi tartományokéi mellett, messze hátra maradt.

Minden országban azonban, és így Magyarországban is, a legfőbb tényező mindenek felett — a közvélemény. Ezt kifejleszteni a sajtó feladata, a mi meg is történik, részint nyilatkozatok, részint hallgatás által, — csakhogy ez utolsó önkénytes vagy kényszerű szerepe a sajtónak néha épen oly káros, mint az, ha a következtetéseket fonákul állapítja meg, mert ekkor az értelmiség a sorok

közt olvassa saját nézetei valóságát, a miből aztán ferde felfogások és vélemény-zavar támad, a mi sok bajnak forrása.

Közvéleményt mesterséggel előidézni, vagy oly alakba önteni, hogy azt az előidéző akárki kedve szerint idomíthassa, nem lehet. Tekintélyes, népszerű embernek pedig minden időben irányadó véleményt mondani ki nyilvánosan, nem tanácsos, mert Magyarországban igen sok okos ember létezik s még több, a ki a vezérszerepre vágyik, s azt csak a lekinkély lerombolásával reményű biztosabban elérhetni. A miért is a valódi vezér legtöbb esetben csak úgy szerepelhet, ha valamely rosszul irányult ügyel, véletlen fellépésével ismét az egyenes útra visz vissza. — Azon szemrehányások, a mik egyik vagy másik röpiratban felhozatnak, hogy miért nem szol Deák, Vay, Apponyi, Majláth, Somsich stb.? vagy hogy, miért szétlőtt Ghiczy vagy Tisza? egyátalában nincsenek helyén, mert alkotmányos országban a szabadszólás idézi elő gyakran a roszat, de csak a szabadszólás teszi azt végre jóvá is. Az igaz, hogy ha mindég hallgat, a kinek beszélni kell és tud, az jobban szereti önmagát, mint hazáját; de ha oly ember beszél, a ki tud ugyan, hanem olyat beszél, a mit maga sem hisz s egyébbel nem akarja okadatolni, mint a bármi áron és módon szerzett többséggel, — az meg már épen veszedelme a hazának.

Az ily közvéleményű többség ellenében egy más közvélemény alakítása szükséges. Az igaz, hogy a közvéleményt tetszés szerint nem lehet idomítani, de hogy ellenközvélemény még is támadhat, megmutatta a múlt

országgyűlési időszak, midőn az ország megyéiből mind Deákhoz jöttek a feliratok. A mi véletlenül lehetséges, az terv szerint még tehetségesebb, a mi — megengedem — hogy pártoskodásra vezet, de jól tudom, hogy mindenféle ügy, mely több személy rendezését feltételezi, társulat alakulását igényli, mennyivel inkább követeli hát ezt egy ország rendezése. Azért e rendezésnek irányt kell adni, mert az ország nemcsak hatóságokból, hanem nemzetiségekből is áll; s habár nehéz dolog is a közvéleményt összehozni, — midőn a hazajaváról van szó, a munkától nem szabad rettegnünk.

Csak akarni kell s e jelszó mellett: törvényes Magyarország a felirat értelmében, — az első főtényező párt, vagyis a főnemesség, melynek, mint ilyennek, (étele a haza fennállásával azonos, bizonyosan azonnal készen áll, mert ott tesz mellette a clerus is. Azután pedig a harmadik tényezőt, a megyéknek a fentebbiekből kimaradt országos tekintélyeit — kiknek mindnyájának vágynak egynézetü barátai, vagy nézetnélküli követői — kell egyénileg számbavenni és megkérdeztetni, hogy mi a teendő? s az iránt hogy vélekednek? ily módon a válasz eredményéhez képest meg tehet tudni, hogy van-e a hazában egy közvélemény, vagy hogy a nézetkülönbség csak bizonyos pontokban sarkallik, a melyek aztán alku kérdésül fennmaradnak, vagy mint olyan nehézségek, melyek csak nehány személy kivánatát fejezik ki, elszigetelve maradnak, vagy pedig oly meggyőződésen alapulnak azob a miket a haza iránti szerétéiből a kisebbség felád a többségnek, vagy pedig bizonyos népszerűség ürügyéül

valami czél elérésére czéloznak, a mit aztán lehetőleg elő kell segíteni, ha az ellenkezést valódi beleegyezés követi.

Ezek után következnek a megyén kívüli hatóságok vezérei; a megyékre nézve ajánlott mód ezeknél is hasonlóan elvezethet a közvélemény megoldásához.

Legnehezebb a fővárosi közvélemény kipuhatolása és megállapítása, minthogy itt a sok önállónak látszó egyén, magánzó, iró, kereskedő, iparos, ügyvéd, a nagyszámú tanuló ifjúság, valamint a szerkesztőségek, mind meg annyi kősziklák. Azonban e sziklákból is, mindenikből képes az ő tulajdon Mózese vizet bocsátani, a Mózesek pedig már nagy részt benfoglaltatnak az előbb említett osztályokban, és így csak fel kell találni kinek-kinek a maga Mózesét, s a forrás bizonyosan megnyitható leszen; vagy könyezni fog a szikla.

Ha mindezt így rendeztük, ez által az értelmiség mind számba lesz véve, mert a fentebbi osztályozásban a főnemesség, derűs, a közbirtokos s minden pénzes és eszes ember, mind benfoglalvák, annyival is inkább, mert feltehetjük, hogy az uradalmi tisztek, érdekök és képességéknél fogva is, mind ott állandanak, hol uraik; a falusi jegyzők és mostani hivatalnokok irányában pedig, azt hiszem, a józan ész nem fog méltatlan lenni és a magyar nagylelkűség a haza javát sokkal többre becsüli, mintsem nehány oly egyént, a kik talán hivatalaikkal visszaéltek, üldözzön.

A magyar ember már természeténél fogva hajlandó, hogy azt, a ki őt kővel dobálta, kenyérrel hajítsa vissza; s hogy a jelen viszonyok között így cselekedjék, azt nem csak e vele született hajlam,

hanem az ildom is tanácsolja, mert a haza szent ügye azt követeli, hogy béke legyen minden kebelben; e nélkül mindig akadnak izgatok, s a míg ilyenek vannak, a népet a közvéleményhez csatolni nagyon nehéz lesz, a mi pedig leginkább szükséges.

Legnehezebb feladat a nemzetiségeknek, mint tényezőknek, számba vétele; nehézzé teszi különösen azon körülmény, hogy a magyar nemzetiséget kivéve, a többiekben hiányzik a főtényező, a mágnásság, a második tényező, vagyis a papság pedig, a haza szeretetén kívül, más érdek által is vezéreltetik, tudniillik saját nemzetisége emelésének érdeke állal, — s hogy az értelmiség kevesebb tért lát maga előtt oda emelkedhetni, hova a magyar vergődik, minthogy a főbb hivatalok elfoglalásában a magyart látja maga előtt. Innen van az is, hogy a külön ajkú nemzetiségek mind a mai napig sincsenek megelégedve a reájok vonatkozó eddigi magyar törvényekkel és határozatokkal; ámbár helytelenül és ok nélkül, mert ha ama nemzetiségek vezérei vissza néznek hazánk korábbi történelmére, látni fogják, hogy a magyar sohasem volt féltékeny valakire azért, mert más nemzetiséghez tartozott, sőt ha kitüntette magát, s a haza iránt akár vitézség, akár másnemű szolgálat által érdemeket szerzett, dicsekedéssel vallotta magáénak, s elismeréssel és kitüntetésekkel halmozta el. A Corvinokat, Zrínyieket, Frangepánokat, Eugen hcrczeget és több másokat, ha bár némely történetírók szerint nem voltak is tisztán magyar eredetűek, mily büszkeséggel vallja a magyar magáénak? hány indigena családdal bírunk, kiknek érdemeivel

örömest dicsekednék a legrégibb magyar törzsű egyén is? kell-e jobban népszerű név, mint a báró Wenkheim és gróf Degenfeld? Rajta hát horvát, román, szerb atyafiak, — nyitva a tér, melyen eszes és érdemes fiaitok felküzdhetik magokat oda, hol mint csillagok, szeretve és tisztelve ragyoghatnak széles e Magyarországban; — ne szorítsátok derék fiaitokat a kis terjedelmű Horvátország, Szerb-Vajdaság vagy Daco-Romania területére, — hiszen Magyarország, mely a ti hazátok is, már nevet vívott ki a nagy világban, s most legnagyobb érdemet az által szerezhetnek, ha a magyar korona tartományainak bomladozni indult egységének újra megszilárdításában, egész hévvel és őszinteséggel közreműködnek. Ily egyesülésben leghamarabb és biztosabban lesz megoldva a nemzetiség kérdése is, s e legnagyobb tényező, nem lesz többé akadály, hogy magyar hazánk újra nagy és erős legyen.

Ha már az ország tényezőit számba vettük, szükség szemügyre vennünk az 1848-iki törvényeket is, melyek több oldalról, különösen az „Ausztriával-e?“, „Békütjünk ki“ és „A magyar nemzeti politika helyes iránya“ czimii röpiratokban úgy említettnek, mint minden bajnak kútfejei, s mind a mellett, hogy e röpiratok szerzői békítő szellemben akarnak Írni, oly ferdítésekkel magyarázzák azon törvényeket, melyek nem csak a kormány bizalmát idegenítik el a magyartól, de még a nemzetiségek és népek részéről is gyülölség magvát iparkodnak elszórni a törvényt hozott országgyűlés és a még most is országos férfiak ellen, a kiknek hol itt, hol amott, hasonlóan jónak látják, nem érdemlett szemrehányást tenni.

— Én, a helyett, hogy, parányi hatáskörű létemre, ezek czáfolalába bocsátkoznám, röviden csak azt mondom, hogy az 1848-diki törvényekben, bár a körülmények szülemények azok, már keletkezésükkor volt arról gondoskodva, hogy ideigleneseknek mondassanak, — s mindamellett hogy eddig is mindenféle izgatásokra használták fel s használják még jelenleg is, a magyar nemzet ma is azokban látja letéve jövő állandóságának talpkövét. Állításunk mellett bizonyít az egész múlt év története is, mert hogy azon átalános hangulat, mely az egész országban mindenütt az 1848-dik törvény mellett nyilatkozott, nem a valóságos, hanem mesterséggel előidézett közvélemény volt, azt csak azok állíthatják, kik a tényeket oly híven adják elő, mint az idézett röpiratok szerzői a törvényezikkelyek értelmét.

Ilyen módon, atyafiak, nem békítőnk, bármi békítő czimet nyomatunk is rophatunk elejére, ha annak tartalma ellenkezik a czímmel; aztán meg az által, hogy a haza nagy férfiait gyalázzuk, midőn azok saruszíjjait sem vagyunk méltók megoldani, magunk még nem leszünk nagyok. — Kossuth messze van, ő reá mondhatunk mindent, ő nem mentheti magát s más se őt, s mentségét csak a történelem igazságszolgáltatásától várhatja; hanem azon hangot és kímélytelenséget, mellyel „A magyar nemzeti politika helyes iránya“ szerzője gróf Széchenyire vonatkozólag a magyar nemzetről szól, már csakugyan nem lehet szó nélkül hagyni. — Előbb azt meri állítani, hogy a Széchenyi-requiemek csak mint tüntetések használtattak fel a kormány ellenében, s könyve

végén mégis őt mutatja fel a nemzetnek, mint nagy hazafit, példányképül. Lehetne-e már a magyar nemzetet mélyebben megsérteni, mintha valaki a kegyelet szent érzelmeit tagadja meg tőle honfiainak jobbjai irányában? Merészelheti-e azt valaki büntetlenül kétségbe vonni, hogy egy gróf Széchenyi iránt nem a szeretet és tisztelet volt az, mit halála után az ő emlékének áldozott a magyar? A legszentebb érzelmeknek a legnagyobb magyar irányában nyilvánult kegyeletes kifejezését tüntetésnek nevezni, — ez már magában elég, hogy tüzbe vettessék a könyv, mely ilyet ír, s szerzőjére kimondassák, hogy: nem magyar.

A fentemlített s hozzá hasonló, irányt adni és békét szerezni így akaró iratok tartalmának legnagyobb része abból áll: hogy az 1848-diki törvényeket félremagyarázzák, az azok hozásában részlvett magyar kormányférfiakat, valamint az 1861-ki országgyűlést, sőt a megye tényezőit is úgy állítják elő, mint a magyar hazától egészen elvált testületet. Az 1848-diki évet illetőleg, meg kell vallanunk, hogy a hatalom akkori kezelői a nyílt közvéleményen kívül, a kéz alatt működő reaclióval szemben, csak is az 1848-ki törvényt szerető nép által támogattalak; mert a mágnásság, clerus, sőt a nemesség nagy része is, tévesztett irányt látva az akkori kormányférfiak működésében, félre vonult. Hogy ily elvonultál! mit tettek, azt nem tudom, de hogy határozott részvéttel a magyar kormányhoz nem közeledtek, azt állítom; pedig ha közelednek hozzá s értekezletekbe bocsátkozva, megértik vala egymást, bizony, sok másképen történt volna,

s az april 14-diki határozat, alig hiszem hogy létre jött volna, mint a mely nem egyéb volt, mint kényszerűségből hidelégetés azok előtt, kik a kormány híre nélkül más útra akartak térni. Ekkor is hiányzott a bizalom, — s minthogy most is épen ennek híjával vagyunk, azért keressük azt.

A birodalmi kormány azonban még ez esemény után is bízni látszott a magyarban, mert a muszka bejövetel előtt hajlandó volt Magyarországgal kibékülni, ha ugyan való, a mit egy már megholt férfiútól hallék, a ki egy bizonyos, a kormányhoz tartozó egyéntől azzal volt megbízva, hogy menne Debreczenbe, tájékozást nyerendő arról, váljon a magyar kormány részéről a muszka segéd-sereg létszámának elömutatása után, nem venne-e észre hajlamot egyezkedésre. Hanem e kiküldöttet tapasztalatlansága, vagy még inkább félénksége, s egy nem nagy tényező kormányférfi nyilatkozata, annyira visszarémitette vala ez ügyben való erélyes működéstől, hogy Kossuthot, ki épen távol volt Debreczenből, be sem merte várni; pedig, ki tudja, ez eljárás nem hozott volna-e sikert hazánkra? Ezt egyébiránt csak tanulságul hoztam fel a két fél számára, hogy a kedvező időpontot idejében kell és jó felhasználni.

Ezeket közbevetve, újra csak ott vagyunk, hogy a iélreértés, gyanúsítással párosulva, legtöbb bajnak a szülőoka. Hogy a röpiratok az 1861-dik országgyűlés eljárását s a hatósági határozatokat szinte azzal gyanúsítják, miszerint azok csak bizonyos egyének mesterséges befolyása, nem pedig a nemzet akarata szerint keletkeztek,

ismét olyan dolog, hogy a ki ilyesmit ir, az nem akarja a kibékülést s csak a birodalmi kormányt akarja tévútra vezérelni. S miért e gyanúsítás? csak azért, mert azok szerzőinek nem tetszik az 1848, — s minthogy nekik nem tetszik az, az országgyűlés tagjait az országtól elkülönitvc mutatják fel, s a törvényezikkelyeknek oly értelmet adnak, a mint azokat egy jó hazafi sem magyarázza. Ugyan kérem ezen bölcs statisticusokat, olvassák el a főrendi tábla névsorát, úgy a született mágnások, mint a kinevezett főispánok és főpapok neveit, és alakítsanak, ha tudnak, más nevekből főrendi táblát s mondják meg annak véleményét; ha más leend az, mint volt az előbbié, akkor vegyék sorba az alsó tábla egyéniségeit és alkossanak egy más névsort, s meg fogják látni, hogy a két új ház és a volt kettő véleménye közötti különbség részökre nem igen vigasztalólag fog mutatkozni. Térjenek azután a megyei bizottmányok és városi képviselőségek alakítására, és magok sem hiszik, hogy az összehasonlítás után mily meglepőleg csekélynek fog látszani a különbség, tanulságul arra, hogy az előbbeni bizottmányok- és képviselőségekből még nagyon sok és értelmes jó hazafi maradt ki, a kik mind az 1848 mellett nyilatkoznak.

Hogy a megyék és az országgyűlés az 1848-diki törvényt vették működésük alapjául és nem az oct. 20. diplomát, — annak okát mind az országgyűlés mind a megyék világosan megmondották, tudniillik: a törvény vezette őket, s hogy működésüket, a közhangulatnak az egész kormányi eljárás irányában mutatott elégedetlensége és bizalmatlansága daczára is megkezdették, az azon derék

és higgadt férfiak munkájának köszönhető, a kik a tényezők többségébe bízva, a közvéleményt, melynek jelszava volt: semmi vagy 1848 — meg tudták változtatni. Magain is csak azért rándullam ekkor Pestre, hogy a hangulat okát és irányát kitudva, lendítsek, a mit lehel, a dolgok helyes menetén, a midőn is akadtam ismerős egyénre, ki mint a sajtó terén is befolyásos tényező, azt monda, nincs velem egy véleményen, s szerinte az, ki a főispánságot elfogadandotta, keresztfára lesz méltó. No hiszen, csak a kellene még — válaszoltam reá — hogy úgy teremtsünk hazát, hogy az ország jobbjait elpusztítva, a haza megmentését mi vállaljuk magunkra, vagy még nálunknál silányabbak. Utoljára is, hosszabb vita után, azon hittel vállunk el egymástól, hogy egy gróf Károlyi mégis csak többet tud tenni a hazáért, mint mi kelten, sőt — azt hiszem, — mint mi sokan. Ugyanily értelemben Írtam az 1860-ik év deczember hóban egy rövid levelet a „Pesti Naplóba“ a főispánokhoz, nem azért, hogy ők olvassák, hanem hogy — négy megyében bírván egy kis népszerűséggel — némely rokonérzelmű barátimmal tudassam, hogy én is tért akarok foglalni a működésre, minthogy kellő tér nélkül, bár mennyire óhajtana is valaki, nincs módjában valamit tehetni. Hogy óhajtott sikert nem arattunk, oka mindég csak a bizalmatlanság és félreértés volt.

E félreértést és bizalmatlanságot gyanúsításokkal nevelni, fájdalom, mindég akadt ember. — Ilyen a többek közt az is, hogy a magyar kiváltatoknak irányt és fokozatot Kossuth bankónyomdája, Garibaldi betörése, vagy

Napóleon segedelem ígérete adott. Én nem akarom tagadni, hogy a ki gondolkodni nem tud, vagy járatlan a politikában, hírekből szedi tápláló élményeit, s habár igaz is, hogy a külpolitika annyira a mennyire irányul szolgál Magyarország ügyeire is; de azt is jó lélekkel hiszem, hogy a magyarországi tényezők sem Kossuth pénznyomdáját, sem Garibaldi betörését, sem Napóleon segedelmét nem tartják a megszabadító Messiásnak, miután ez mind a három úgy is egy.

Hogy Napóleonnak mi a politikája, azt lehet gyanítani, de tudni csak annyit, hogy önfentartása az első, — a második pedig az, hogy lassan járj, tovább érsz, — a harmadik, mi egy az elsővel, hogy az európai hatalmakkal egészben szakítani nem akar, — negyedik pedig az, hogy oly országba, hova nem hívják a tényezők, nem megy be, és ezt nála nélkül Garibaldi sem teszi, ekkor pedig Kossuth pénzére sincs szükség.

Magyarország népsége, a röpiratok szerint, még az 1848-at sem akarja; az 1848-asok pedig, az a kis része az országnak tudnillik, mely a főrendből és alsótáblából, meg a megyei bizottmányok- és a többi hatóságokból áll, megmondták már feliratikban, hogy mi kell nekiek, s a mit mondtak, az kizárja Napóleon segedelmét, vagyis az invasiot; ezt tudja Kossuth, hiszi Napóleon is, s ha jónak látják, megmondják Garibaldinak is; szóval: Magyarország nem akar forradalmat, nála nélkül pedig az lehetetlen.

Ha tehát a forradalomtól nincs mit tartani, akkor a birodalmi kormánynak sincs oka bizalmatlansággal lenni a magyarok iránt; a miért is, ha czélt akar érni, mindazokat,

kik a bizalmatlanságot hazánk ügye elintézésében növelni igyekeznek, mellőznie kell. — Régi igazság s a kormányok is belátták már, hogy az erős államnak szilárd alapját alkotmányos kormányzat és az ennek jótéteményeivel boldogított nép bizalma teszi; míg ez hiányzik, az állam felvirágzásáról szó sem lehet, mert a hol nép és kormány között bizalmatlanság uralkodik, ott szüntelen az állam vagyonát nagy részt felemésztő hadsereg tartása szükséges; ha pedig a törvényes kivánatok kielégítése által helyre van állítva a belnyugalom, akkor belső okok miatt nagy hadsereg tartása többé nem szükséges, a kül ellen irányában pedig negyedrész annyi haderővel is erősebb az állam, mert a megelégedett nép ragaszkodása és lel— kesültsége már magában oly erő, mely minden támadást már hírével visszatart.

Magyarország természetileg szép és gazdag ország; mert ha a szorgalom és gazdászat fejlettsége szerint terményeit számba veszszük, a jólét ellen alig lehetne panaszunk; azonban mindezt annyira emészti az adó, hogy ha tekintjük a gyarapodás helyetti vagyonhanyatlást és az adónak folytonos növekedéséi, az elszegényedéshez csak egy lépés kell még. Ennek a gyógyszere is csak az alkotmányosság, — mert csak e mellett történhetik seregleszállítás, és ezzel adókevesítés.

Hogy ha az ország nyugadalma meg lőn s a nép elégedett, ki akarna mást? hanem a mesterkélt nyugalom szerzés, vagyis a papíron álló alkolmányforma, a milyent, azt hiszem, Magyarországban is lehel eszközölni, nem vezet czélra. Főispánokat nevezni, megye-gyűléseket

tartani, bizottmányi gyűlések folytán követeket választatni, s így országgyűlést hiúi össze, ez mind lehetséges, sőt az országgyűlésen még törvényeket is lehet hozni, ez is lehelő, kivált ha egy bizonyos programra teljesülhet; de ha az igazi és valódi tényezők részvéte nélkül történik mindez, nem lehet vele czélt érni, mert az ország nyugalma és megelégedése így nem lesz helyre állítva, — mert a magyar tényezők csak törvényes eljárásban tudnak megnyugodni és csak ezt hagyja helybe a közvélemény.

A fenternlitett magyar tényezők mind azzal bírnak, a mi a közvéleménynek irányt adhat; a születési kötelék a vagyon- és észszel szövetkezve, mindazon eszközök birtokába juttatja őket, a melyekre csak szükségük van.

A magyar mágnás emissarius nélkül is tud magának külföldön pártfogót szerezni, bent pedig a hazában a hatalmas clerussal érdekegység által összekapcsolva, minden észtehetséget, mely vagyonánál fogva még köztük nincs is, hivatalokkal úgy lát el, hogy a falusi jegyzőnek, ha annak fizetését, melyet már nagy részt úgyis fizet, a birtokosság vállalja magára, még a választása is tőle függ; továbbá a tanító, kántor, házi nevelő, s ha a szükség úgy kívánja, az itt—ott létező jóravaló proletár is, hivatalbeli alkalmazás-, vagy valami bérlettel mind megszerezhető ily módon; sőt még arra is kiterjedhet befolyásuk, hogy a hazaszabadult katonai egyéneket a kiházasítástul kezdve, a titkárság, tiszti szolga vagy béresi kenyér által mind a magok véleményére térithetik. A népnek fenmaradt részét pedig — nehány bérlő kivételével, kik aztán a kereskedési üzletben találnak kárpótlást — földjeit

juttatván, munkaadás által kötelezi le s ebben is kész követükre talál. Ily eljárás mellett aztán, mely vagyonbeli veszteséggel sincsen összekötve, egy lesz a közvélemény s ha a kormányzat ezzel szemben tovább is alkotmányellenes lesz, türelmes és csendes lehet az ország, de elégedett és erős, sem bent, sem kívül bizonyosan nem; az ily állapot csak egy hatalmas hadsereg által tartható len, a milyent bukás nélkül pénzzel győzni soká nem lehel; itt is csak az alkotmánynyal lehet segítni a dolgon, s ezt halasztani káros, néha késő is.

A fentebbieket czifrán talán lehet fejtegetni, de czáíolin nem, és így a birodalmi kormánynak épen úgy érdekében áll a kibékülés, mint a mennyire az a népeknek kívánatos; azért tehát rajta, a ki hiszi és tudja, hogy lendíthet valamit, tegye meg. A kormány már kimondá, hogy belátván az alkotmányosság szükségét, tenni akar, és a mit tett, hiszem is, hogy jó szándékkal teve. Csak az a baj, hogy a midőn mesztelenségünkel látva ruhát adott, az időt nem vette tekintetbe, mert a nyári ruha fölébe téli köntöst kapánk, vagyis magyar törvényes alkotmányunk helyett, a mire oly nagy szükségünk volt, még a birodalmi téli bundát is ránk venni parancsoló. Ez mind jó, de ha mi magyarok, kik a ruha szükségét legjobban érezzük, azt mondjuk: Uraim, tegyétek jó gondviselés alá e téli köntöst, hogy a moly meg ne egye, — majd ha el jön a zordon idő s fázni kezdünk, majd előkérjük, — úgy hiszem, kívánságunk méltányos, és ezt egy uralkodó igazságosnak is fogja tartani, ha ön szive sugallatát követendi.

Ez az a pont, a miről az Uralkodót meg kell győzni mindazoknak, a kik azt tehetik és a birodalmi viszonyt úgy szeretik, mint hazájukat. Engedjenek minket csak azon ruhában járni, mely nekünk mint magyaroknak szükséges, mert ha igazán akarjuk, megférünk mi a birodalmi népekkel így is egymás mellett, csak úgy mint ezelőtt; a sarkantyút már is leraktuk, hogy más tyúkszemét ne sértsük.

Az a pénz- és hadűgy, az igaz, hogy nálamnál okosabb embert is megakaszt; de én mégis úgy hiszem, hogy a szerint, a mint arról az országos felirat már nyilatkozott , ha egyéb ügyeinkkel rendbe jövünk, ennek is megtaláljuk a nyitját, mihelyt eljárásunk higgadtabb, bizalmunk erősebb leend; e pedig azonnal meglesz, ha látjuk, hogy az Uralkodó azon kezdi, a mint a leiratban végezte, hogy tndnillik az 1848-dik törvényeket, jóllehet azok megtartására magát kötelezettnek nem érzi is, megtartja s hogy bennünket arról meggyőzzön, kész azokat kiegészített országgyűlésen tárgyaltatni.

Ha részletezzük, a hadűgy elintézése sem lesz oly nehéz, mihelyst oda jutottunk, hogy alkotmányunk minden tekintetben úgy lesz helyreállítva, hogy többé semmi jogos kívánni valónk nem marad fen. Ekkor az ország önkénytesen fog katonaságáról gondoskodni s meghatározni, miszerint a nép fiai közül tiszt csak az lesz, ki a magyar hadi iskolát bevégezve, érdemes arra. A birodalom védelmétől sem fog a magyar idegenkedni, csakhogy annak szükségéről, akár meghatározott esetekben, akár a fejedelem nyilatkozata által, meggyőzessék és felvilágosíttassék;

s valamint eddig, úgy ezután is, ha egyszer alkotmánya sérthetlensége és biztossága felől meg van nyugtatva, mindenkor lelkesülten fogja a magyar a „moriamur“t szeretett és törvényes koronás királyáért elkiáltani.

Az a miniszteri felelősség végre is csak oda megy ki, hogy a rendkívüli esetekben a felelősség színébe burkolódzik, — ez a szó pedig: rendkívüli, kiszokott zárni minden felelősséget, még Angliában is. Azért közelebbről nézve e két tárgyat, nincs is azoktól mit félni, ha hogy előlegesen oly intézkedések szabályozzák azok kezelését, melyek mind az alkotmánynyal öszhangzásban állnak, mind az ország önállóságát biztosítják arról, hogy a kormány rólunk nélkülünk nem intézkedik.

A birodalmi tanácsba való meneteltől, mindaddig, míg a birodalom többi részeinek alkotmányosságáról meg nem győződik, a magyar méltán idegenkedni fog. A míg tehát a kormány ezen tartományokkal rendbe lesz, a birodalom közös ügyeire nézve Magyarországgal sokkal sikeresebben végezhet, ha azzal esetenként egyenesen érintkezik, mintha bármi kérdést a birodalmi népek vitatárgyává tesz. Egy oly tanácskozásban, hol a népek egymás iránt már előlegesen bizalmatlanok s érdekeikre féltékenyek, a tanácskozás alig vezet kívánt eredményre, sőt inkább pártoskodást szül, mert mindenik fél többségre igyekezvén vergődni, a másik képviselőjét törekszik megnyerni, és az elváláskor a meg nem elégedett fél azt teszi lel magában, hogy jövőre majd találand tárgyat, a mely mellett többséget szerez ellenfele megtorlására. A

birodalmi tanácsbeli tárgyalásoknak lehal még idő kell, hogy az ügyeket bizalmi vonzalom szerint és igazságosan intézhesse.

De különben is a magyarok példát adlak már rá, hogy csak nehányan is közülök, kik a birodalmi tanácsban resztvettek, győzelmei tudlak szerezni eszméiknek; hát ha még egy nagyobb szám találna ott a magyar szónokokból megjelenni; a kik már nagyon jártasok a parlamentaris tactikában, — aligha többre nem tanítanák a birodalmi képviselőket, mint a ministerek óhajtanák, mint nem rég is a katonatisztek előléptetése kérdésében aligha más nem történt, mint a ministeri akarat.

Azonban tegyük fel, hogy a kormány a birodalmi tanácsban, annak szerkezeténél fogva, kedve és szándéka szerint mindent keresztül vihet; mit nyer ezzel? épen azt, mintha korlátlan hatalmánál fogva egy rendelelet bocsátana közre, mely szerint valamit így és amúgy kell cselekedni, és oda jut ismét, hol tíz évig tapasztalásból tanulhatta meg, miszerint csak alkotmányos után lehet úgy kormányozni, hogy a nép elégedett, az állam pedig erős legyen, míg a szuronyokra támaszkodás az ezzel járó költség szaporodás folytán előbb utóbb megsemmisítéssel fenyegeti az államot a múlhatlanul bekövetkező pénzhiány miatt.

De hol van az az ember, a ki az én eszméim szerint az ügynek oly lendületet adjon, hogy abból sikerrel biztató alku váljék? Ilyet nem lehet találni, mert ha nagy férfiaink közül valaki reá szánná is magát előhar-

czosi szerepre, azonnal elvesztené népszerűségét s ezzel együtt hatását is.

Azért tehát nincs más mód, mint a kormánynak kezdeményezni és tenni, még pedig a most is fenálló közvélemény értelmében; jelesül az 1848-diki törvények nyomán nevezzen ki főispánokat, kik a megyéket a íenálló törvények szerint rendezvén, a 48-diki választási törvények értelmében képviselőket választassanak, még pedig Magyarország egész területéről; az ily módon megválasztott képviselők gyűljenek össze a haza szivében, Pesten, s a teljesen megalakult országgyűlésen, a kormány által kimutatott szükséglethez képest, az adót ideiglenesen szavazzák meg a lehelő legrövidebb időszakra, és a hatóságok által szedessék is be; azután az 1 S48-ki törvényeket nézzék át cs magyarázzák meg úgy, hogy azok a nemzet jogainak csorbítása nélkül a kormányt is kielégítsék és megnyugtassák mind az iránt, a mi most azokban gyanús, vagy akár ő reá, akár más nemzetiségekre nézve hiányos. Én azt hiszem, hogy a kölcsönös jó akarat és bizalom ilyen formán eredményre vezelend.

Mindezek keresztülvitelét pedig megkísérthetnék azok, kik Magyarországban a vezérlő szerepek vitelére hivatvák. Csak aztán, ha a kormány csakugyan hajlandó segédkezel nyújtana e munkához, nagy feneket ne kerítsünk a dolognak és őszintén járjunk cl benne, mert — Isten bizony — minél tovább halad az ügy, annál bonyolultabbá lesz az. Már is beszélnek bizonyos programon készítésekről, melyek ha valóban létrejőnek, ez által is csak a nehézségek gyarapodnak, miután egyik ember egyet hisz,

másik meg másba bízik; sőt még a bukaresti-zágrábi-belgrádi—pesti rögös ulti franczia-négycsszerű parlament is megszédithet némely embert, mert az Kossuthtól van egyengetve, holott ha jól bele nézünk, egyenesen a birodalmi tanács útjára terel az. Sokan sokat hisznek abban is, hogy Nándorfehérvárt épen azon pillanatban lövöldözi a török, melyben e sorokat ezennel befejezem.

Pest, június 17-én 1862.

Bécsben, nyittatott Jaach és Hobhaunan-nél.